

прав, а не санкція у вигляді наслідку правопорушення (всіх елементів його складу);

4) заходи захисту можуть бути реалізовані самими потерпілими без звернення за допомогою до державних органів;

5) в рамках використання заходів захисту каральна функція по відношенню до суб'єкта, до якого вони застосовуються, просто відсутня;

6) при застосуванні заходів захисту відсутнє засудження і додаткове обтяження (додатковий обов'язок).

Поновлення незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника сприяє поверненню втраченого стану – відновленню трудових правовідносин. Приведення до життя цього заходу у разі звільнення без законної підстави або з порушенням встановленого порядку забезпечується шляхом здійснення правозастосовним органом держави, судом, певних дій, які зводяться до гарантування (примусового забезпечення) працівникові права на працю.

Вбачається, що поновлення на роботі має відмінні ознаки по відношенню до заходів захисту. Відмежування заходів захисту від інших елементів системи державно-правового примусу дозволяє глибше вивчити ефективність різних по своєму характеру примусових заходів.

Корнєва П. М.,
аспірантка кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ У СОЦІАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Відповідно до ст. 1 Основного Закону, Україна є суверенною і незалежною, соціальною та правовою державою. Термін «соціальний» можна розглядати у двох контекстах. У широкому значенні – як синонім слова «суспільний», тобто, такий, що означає будь-яке явище або процес, що має місце у відносинах між людьми або іншими суб'єктами суспільних зв'язків. У вузькому значенні соціальна сфера включає в себе не все суспільне життя, а лише особливу систему відносин з розподілу суспільних благ між різними соціальними групами населення. Саме це значення і мається на

увазі, коли йдеться про такі поняття, як «соціальна держава», «соціальне забезпечення».

Соціальна держава прагне до забезпечення кожному громадянину гідного рівня життя, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а також приблизно однакових життєвих можливостей для самореалізації. Діяльність органів такої держави орієнтована на встановлення соціальної справедливості, утвердження у суспільстві загального блага і злагоди.

Соціальна спрямованість розвитку України конкретизується у ст. 46 Конституції, де закріплено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин та в інших випадках, передбачених законом.

З практичної точки зору важливим є визначення особливостей втілення принципу справедливості в процесі провадження діяльності у сфері соціального забезпечення. В першу чергу це стосується діяльності органів державної влади, що реалізують державну політику у сфері соціального забезпечення, а саме – відповідних органів виконавчої, законодавчої та судової гілок влади.

Відповідно до ст. 92 Конституції, виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення. Таким чином, саме законодавець формулює загальні засади розвитку системи соціального забезпечення. Реалізація даного повноваження Верховною Радою України має здійснюватися в контексті принципу справедливості. Статею 46 Конституції визначено, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Отже, при запровадженні розміру соціальних виплат законодавець повинен виходити із встановленого для всіх громадян прожиткового мінімуму, що виходить з вимог справедливості.

Постійне реформування системи соціального та пенсійного забезпечення обумовлює необхідність прийняття законодавцем нормативно-правових актів у цій сфері, зміст яких має відповідати вимогам справедливості. Наприклад, втіленням принципу справедливості є закріплення положення про неможливість зворотної дії правових норм, які погіршують положення осіб в частині їх соціального і пенсійного забезпечення. Такі приписи містяться

у п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», де передбачається, що обмеження пенсії максимальним розміром, встановленим цим Законом, не поширюється на пенсіонерів, яким пенсія призначена до набрання чинності цим Законом. В цьому ж пункті зазначено, що порядок виплати пенсії працюючим пенсіонерам не поширюється на пенсіонерів, яким призначена пенсія та які влаштувалися на роботу до набрання чинності цим Законом. Якщо внаслідок прийняття цього Закону розмір пенсії зменшується – пенсія виплачується в раніше встановленому розмірі.

З одного боку, законодавець при прийнятті нормативно-правових актів, що звужують обсяг прав громадян на соціальне і пенсійне забезпечення, унеможливорює поширення дії такого обмеження на відносини, які виникли раніше. Така законодавча позиція є послідовною, оскільки унеможливорює зворотню дію законів у часі. З іншого боку, сам законодавчий крок, спрямований на звуження прав та свобод окремих громадян, порівняно із обсягом прав та свобод інших, вже можна вважати порушенням принципу справедливості. Наприклад, у п. 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону визначено різні умови для отримання пенсійного забезпечення прокурорськими працівниками, в залежності від моменту досягнення ними вислуги років. Так, для прокурорів та слідчих прокуратури, що мають страховий стаж 20 років, для отримання пенсії за вислугу років такий стаж має бути набутий ними в період до 30 вересня 2011 року. Для осіб, що зверталися для отримання пенсії за вислугу років в період із 1 жовтня 2011 року по 30 вересня 2012 року, такий стаж мав становити 20 років та 6 місяців. Відповідно, із 1 жовтня 2012 року по 30 вересня 2013 року – 21 рік і так далі. Як бачимо, практично відбувається звуження обсягу прав окремих громадян, що виражається в позбавленні їх можливості отримувати пенсію за вислугу років на більш сприятливих умовах. Отже, подібні рішення законодавця є не тільки порушенням принципу справедливості, а й приписів ч. 3 ст. 22 Конституції України, де зазначається, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Даний факт є неприпустимим у соціальній державі, а, значить, має бути усунутий шляхом внесення відповідних змін до чинних нормативно-правових актів у сфері соціального забезпечення.

Принцип справедливості має втілюватися і у діяльності виконавчих органів державної влади, що реалізують політику у сфері соціального забезпечення. Відповідно до приписів чинного законодавства, такими органами влади є, в першу чергу, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, а також Пенсійний Фонд України, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та інші.

Так, з метою забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики у соціальній сфері створено Громадську раду при Міністерстві соціальної політики України. Її основними завданнями є: 1) створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; 2) здійснення громадського контролю за діяльністю Міністерства соціальної політики України; 3) сприяння врахуванню Міністерством соціальної політики України громадської думки під час формування та реалізації державної соціальної політики; 4) підготовка пропозицій до проектів нормативно-правових актів з питань забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян, розробником яких є Міністерство соціальної політики України.

Отже, Громадська рада забезпечує участь громадян в управлінні державними справами, що в свою чергу сприяє реалізації принципу справедливості в діяльності органів державної влади, які здійснюють політику у сфері соціального забезпечення. Громадська рада створена також при Пенсійному Фонді України.

Крім того, втіленням принципу справедливості є правова визначеність і передбачуваність у діяльності органів виконавчої влади у сфері соціального забезпечення. Зокрема, при зверненні громадян до органів влади з метою реалізації соціальних прав, громадяни мають бути впевнені в результатах такого звернення. Органи виконавчої влади при прийнятті розпорядчих рішень у сфері соціального забезпечення мають задовольняти законні очікування громадян, набуті на підставі чинного законодавства. Органи виконавчої влади не можуть допускати звужене тлумачення приписів законодавчих актів, що зменшують обсяг прав та свобод громадян.

Як позитив слід відзначити те, що принцип справедливості набуває все більшої вагомості у діяльності органів судової системи. Зокрема, у практиці Конституційного Суду України є декілька

рішень, безпосередньо спрямованих на реалізацію даного принципу. У рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 зазначено, що справедливість розглядається як властивість права, виражена, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У рішенні Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання йдеться про те, що при призначенні пенсії, її розмірів, порядку обчислення і виплати, законодавець повинен виходити із принципу справедливості. Отже, при постановці рішень у справах про забезпечення права на соціальний захист судам важливо враховувати принцип справедливості у випадках виникнення спірних ситуацій, відсутності законодавчої урегульованості окремої групи відносин тощо.

Таким чином, принцип справедливості є основою для формування і функціонування органів державної влади, що реалізують політику держави у сфері соціального забезпечення. Втілення принципу справедливості має забезпечувати прийняття нормативно-правових актів, що створюють рівні соціальні можливості для всіх учасників суспільних відносин. Крім того, діяльність органів виконавчої та судової гілок влади, що базується на принципі справедливості, дозволяє забезпечити належну реалізацію державою соціальної функції шляхом захисту соціальних прав громадян.

Луценко О. Є.,
аспірантка кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ У ВИПАДКУ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Корупція стала чинником, що реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу нашої держави. Вона негативно впливає на різні сфери суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини; є однією з основних перешкод побудови де-